

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
Остапеч Ю.О.
« _____ » _____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород – 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни «Соціологія політики» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **054 Соціологія** освітньої програми «Соціологія».

Розробник: Орос Олександра Богданівна, доцент, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **соціології та соціальної роботи**

протокол № 13 від «24» травня 2022 р.

Завідувач кафедри Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «07» червня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ЄКТС – 4,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 135	2	2
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4,5	3	4
	Лекції:	
	36	10
	Практичні (семінарські):	
	28	8
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	71	117

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Соціологія політики» – формування у студентів системи соціологічних знань щодо тенденцій розвитку та функціонування політичної сфери суспільства у взаємозв'язку та взаємозалежності з іншими суспільними сферами. Головними завданнями дисципліни є оволодіння та подальше вільне оперування професійною термінологією, використовуваною в даній сфері практичної діяльності; дати студентам глибокі теоретичні знання в галузі соціології політики як самостійної галузі соціологічної науки, виявити її специфічні риси та предмет дослідження; розкрити найактуальніші проблеми соціології політики, поняття, закони, що безпосередньо пов'язані з перетворенням та реструктуруванням українського суспільства; сприяти формуванню соціально-політичного мислення, розумінню специфіки соціально-політичного підходу до аналізу соціальних процесів та явищ, соціально-політичної культури.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Фахові компетентності (СК):

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК14. Здатність до соціологічної рефлексії стосовно теоретичних та прикладних аспектів здійснення дослідницької та аналітичної роботи щодо соціальних змін.

СК16. Здатність до адаптації та професійного реагування на виклики соціальних трансформацій.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	РН01
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.	РН04
Вміти розробляти програму соціологічного дослідження.	РН09
Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.	РН10
Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.	РН12
Перевіряти статистичні гіпотези дослідження для їх підтвердження або спростування, використовуючи математичні методи соціологічного аналізу емпіричних даних.	РН23

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті після опанування навчальної дисципліни «Соціологія політики»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Володіти понятійним апаратом соціології політики	РН01
Давати оцінку рішенням, які пов'язані із соціальними основами держави, влади та панування	РН04
Обирати та застосовувати інноваційні методи в спеціалізованих контекстах	РН09
Аналізувати соціально-політичні відносини у суспільстві. Оцінювати основні напрямки розвитку і функціонування соціальних відносин у суспільстві.	РН10
Давати оцінку рішенням, які пов'язані із соціальними основами держави, влади та панування	РН12
Аналізувати соціально-політичне структурування суспільства та соціальні аспекти політики та прогнозувати її розвиток	РН23

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: залік; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма поточного контролю: доповідь на практичних заняттях

Форма модульного контролю: контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: залік

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	50	100
12	12	12	14		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T5	T6	T7	T8	50	100
12	12	12	14		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів	Кількість	Максимальна кількість балів
практичні заняття, доповідь 3 презентацією	7	35	7	35
есе			1	15
реферат	3	15		
модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань та запитання описово-аналітичного характеру.

Тестові завдання покликані оцінити знання з тематичної проблематики модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від орієнтування у тематичному матеріалі по тестах, дане завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 30 балів.

Запитання має на меті оцінити обізнаність здобувача з програмовим матеріалом. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у матеріалі теоретичних питань, ця частина завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінена у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певним помилками;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання за програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній

професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

– виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Теоретичні та методологічні аспекти соціології політики. Становлення соціології політики як окремої галузі соціологічного знання. Предмет соціології політики. Категорії політичної соціології: 1. Категорії функціонування політичного життя. 2. Категорії розвитку. Ключові поняття – категорії “Суспільство”, “Політика”, “Соціально-політичні дії та відношення”. Методи політичної соціології. Завданням політичної соціології. Функції політичної соціології: світоглядна, пізнавальна, виховна, практично-політична.

Тема 2. Соціологія соціальної системи, суспільства, держави та суспільного порядку. Соціологія соціальних систем та суспільства.

Визначення соціальної системи у широкому (надіндивідуальна духовна реальність (Е.Дюркгейм), взаємодія людей, які є продуктом соціальних дій, тобто орієнтованих на інших людей (М.Вебер); сукупність відносин та зв'язків між людьми у процесі їх спільної діяльності (К.Маркс) та вузькому значенні. Соціологія держави. Концепції походження держави. Політична система суспільства. Поняття суспільного порядку: насильство, інститути та організації. Порядки обмеженого доступу, порядки відкритого доступу. Чинники короткочасної стабільності. Чинники довгочасної стабільності: адаптивна ефективність. Необхідні передумови переходу до відкритої системи.

Тема 3. Політика як соціальний феномен. Визначення політики як суспільного явища. Етимологія терміну «політика». Визначення політики з точки зору її функціональності та сприйняття на побутовому рівні. Походження та значення політики. Значення та специфіка політики з точки зору М.Вебера. Призначення політики. Регулювання соціальних взаємодій, функція соціального примусу.

Тема 4. Соціологія влади. Визначення поняття «влади». Проблема розуміння та трактування влади як соціального феномену. Характеристика влади. Традиційна, революційна та відкрита влада. Різні підходи до визначення влади. Позитивістсько-соціологічний підхід до визначення влади (М. Вебер). Концепції природи влади: біологічна, психологічна, раціоналістична, ірраціональна, соціокультурна, теологічна. Структура влади. Джерела влади. Владні відносини та їх види.

Модуль 2

Тема 5. Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору. Феномен соціальної нерівності та стратифікації в соціологічній теорії. Основні стратифікаційні теорії та їх критерії. Стратифікаційна модель П.Сорокіна. Політичний підхід стратифікації у працях Л.Гумпловича, Г.Моски, В. Парето, М.Вебера. Структурування соціального простору. Соціальний простір в концепції Н.Бурдьє. Автономний простір політики.

Тема 6. Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів. Основні соціологічні підходи до аналізу політичних еліт: класичні теорії еліт, демократичний елітизм, елітний плюралізм, критичні теорії еліт. Характеристика елітних взаємодій. Модель елітної конфігурації Д.Хеглі. Специфіка елітної диференціації, ключові аспекти елітної циркуляції. Тенденції розвитку сучасних політичних партій та рухів.

Тема 7. Соціологія політичної поведінки та електоральна соціологія. Сутність та основні підходи політичної та електоральної поведінки. Політична участь як особлива сфера політичної діяльності людини. Види традиційної політичної участі. Політична компетентність та політична активність. Особливості різних підходів до розуміння політичної поведінки. Основні соціологічні теорії електоральної поведінки.

Тема 8. Політичний аналіз та прогнозування. Соціологічні засади політичного аналізу. Вплив соціологічної інформації на прийняття політичного рішення. Методи та інструменти політичного прогнозування: соціологічний аспект. Типологія прогнозів за часовими параметрами: оперативні (поточні) –

до 1 місяця; короткострокові – до 1 року; середньострокові – до 5 років; довгострокові – 15-20 років; віддалені – 50 років і більше. Пошукові і нормативні прогнози.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
Модуль 1												
Тема 1. Теоретичні та методологічні аспекти соціології політики	17	4	2			11	17	2	2			13
Тема 2. Соціологія соціальної системи, суспільства, держави та суспільного порядку	23	4	4			15	23	2	2			19
Тема 3. Політика як соціальний феномен	17	4	4			9	17	2	0			15
Тема 4. Соціологія влади	17	4	4			9	17	0	2			15
Модульна контрольна робота	2	2	0			0	2	0	0			2
Разом за модуль	76	18	14			44	76	6	6			64
Модуль 2												
Тема 5. Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору	15	4	2			9	15	2	2			11

Тема 6. Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів	14	4	4			6	14	2	0			12
Тема 7. Соціологія політичної поведінки та електоральна соціологія	14	4	4			6	14	0	0			14
Тема 8. Політичний аналіз та прогнозування	14	4	4			6	14	0	0			14
Модульна контрольна робота	2	2	0			0	2	0	0			2
Разом за модуль	59	18	14			27	59	4	2			53
Разом	135	36	28			71	135	10	8			117

5.3. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Теоретичні та методологічні аспекти соціології політики	2	2
2.	Соціологія соціальної системи, суспільства, держави та суспільного порядку	4	2
3.	Політика як соціальний феномен	4	0
4.	Соціологія влади	4	2
5.	Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору	2	2
6.	Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів	4	0
7.	Соціологія політичної поведінки та електоральна соціологія	4	0
8.	Політичний аналіз та прогнозування	4	0
	Разом:	28	8

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Теоретичні та методологічні аспекти соціології політики	11	13
2.	Соціологія соціальної системи, суспільства, держави та суспільного порядку	15	19
3.	Політика як соціальний феномен	9	15
4.	Соціологія влади	9	15
	Модульна контрольна робота	0	2
5.	Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору	9	11
6.	Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів	6	12
7.	Соціологія політичної поведінки та електоральна соціологія	6	14
8.	Політичний аналіз та прогнозування	6	14
	Модульна контрольна робота	0	2
Разом		71	117

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Барматова С.П. Політична соціологія: курс лекцій. Київ: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. 252 с.

2. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: монографія Шайгородський Ю.Ж., Андрійчук Т.С., Дідух А.Я. та ін.; за заг. ред. Шайгородського Ю.Ж. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2011. 148 с.
3. Головатий М. Ф. Соціологія політики: навчальний посібник. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2003. 504 с.
4. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2018. 250 с.
5. Орос О.Б. Соціологія: методичні рекомендації. Ужгород: УжНУ, 2021. 45 с.
6. Орос О.Б., Афанасьєв Д.М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів спеціальності 054 «Соціологія». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 22 с.
7. Орос О.Б., Афанасьєв Д.М. Соціологія політики: методичні рекомендації. Ужгород: УжНУ, 2021. 24 с.
8. Основи політичної соціології: навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М.А.Безносів, Т.М.Дублікаш, А.Д.Литовченко та ін. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2015. 252 с.
9. Куценко О.Д. Соціологія політики / Пилипенко В.Є., Попова І.М. та ін. Спеціальні та галузеві соціології: навчальний посібник. 2-е вид.. Київ: Фоліант, 2007. С.52–87
10. Соціологія політики. Енциклопедичний словник. Авт.-упоряд.: В.А.Полтораки, О.В.Петров, А.В.Толстоухов. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2009. 442 с.
11. Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики / Авт. колектив: М.І.Михальченко (керівник) та ін. Київ: ІПІЕНД ім.І.Ф.Кураса НАН України, 2016. 440 с.

Допоміжна література

1. Лукашевич М., Туленков М., Яковенко Ю. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій: підручник. Київ: Каравела, 2017. 544 с.
2. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: навчальний посібник. Київ: МАУП, 2004. 464 с.
3. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціологія. Загальний курс: підручник. Київ: Каравела, 2011. 408 с.
4. Пилипенко В.Є., Вишняк О.І., Куценко О.Д. та ін. Спеціальні та галузеві соціології: навчальний посібник. Київ: Каравелла, 2003. 304 с.
5. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2004. 480 с.
6. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник / за заг. ред. В.М.Пічі [Ю.Ф.Пачковський, О.І.Пташник-Середюк, С.А.Шудло та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 658 с.